

بانکداری اسلامی

ویکری اقتصادی و فقہی

تألیف

دکتر احمد شعبانی

www.ketab.ir

کتابسازانه صادق

انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)
تهران: بزرگراه شهید چمران،
پل مدیریت
تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲
صندوق پستی ۱۵۹-۱۴۶۵۵
E-mail: isu.press@yahoo.com
فروشگاه اینترنتی:
www.ketabesadiq.ir

بانکداری اسلامی: رویکردی اقتصادی و فقهی ■ مؤلف: دکتر احمد شعبانی ■ ناشر: دانشگاه امام صادق (ع)
نمایه‌سازی: رضا دیبا ■ چاپ اول: ۱۳۹۲ ■ قیمت: ۱۱۰.۰۰۰ ریال ■ شمارگان: ۷۰۰ نسخه
چاپ و صحافی: زلال گستر ■ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۳۲۸-۰
همه حقوق محفوظ و متعلق به ناشر است.

سرشناسه: شعبانی، احمد، ۱۳۳۳ -
عنوان و نام پدیدآور: بانکداری اسلامی: رویکردی اقتصادی و فقهی / احمد شعبانی.
مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری: ۲۰۴ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۳۲۸-۰
وضعیت فهرست نویسی: فیا
موضوع: بانک و بانکداری (اسلام)
موضوع: اسلام و اقتصاد
موضوع: بهره و ربا (فقه)
شناسه افزوده: دانشگاه امام صادق (ع)
رده بندی کنگره: ۱۳۹۲ ب۲۶۶ش/۱۳۳-۸
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۲۸۳۳
شماره کتابشناسی ملی: ۳۱۷۸۲۹۱

فهرست مطالب

سخن ناشر.....	۱۳
پیشگفتار.....	۱۵
فصل ۱. اسلامی کردن اقتصاد و علم اقتصاد متعارف.....	۱۹
مقدمه.....	۱۹
۱. تحلیل مبانی در علم اقتصاد.....	۲۱
۲. تحلیل اصول در علم اقتصاد.....	۲۶
۳. تحلیل اقتصاد اثباتی.....	۲۸
۴. تحلیل مطالعات هنجاری.....	۳۵
فصل ۲. تعاریف؛ چیستی و ماهیت پول.....	۳۹
مقدمه.....	۳۹
۱. ضرورت وجود پول و مبادله.....	۴۰
۲. تعاریف پول.....	۴۵
۱-۲. تعریف اول پول.....	۴۵
۲-۲. تعریف دوم پول.....	۴۶
۱-۲-۲. نقد تعریف پول به عنوان کالا.....	۴۸
۳-۲. تعریف سوم پول.....	۵۰
۴-۲. تعریف چهارم پول.....	۵۱

۳. مسئله جبران کاهش ارزش پول ۵۷
- ۳-۱. آثار تغییر ارزش پول ۵۷
- ۳-۲. وظایف سه‌گانه پول و جبران کاهش ارزش آن ۵۸
- ۳-۳. تغییر حکم یا تغییر موضوع ۶۰
- ۳-۴. جبران کاهش ارزش پول در شرایط تورمی ۶۴
۴. مکاتب چهارگانه پولی و ارزش پول ۶۷
- ۴-۱. مکتب بولی ۶۷
- ۴-۲. مکتب پورسانتاز ۶۸
- ۴-۳. مکتب بلافون (حد انتشار) ۶۹
- ۴-۴. مکتب بانکی ۷۰
۵. طبیعت و تطور پول‌های کاغذی ۷۱
۶. ویژگی‌ها و شرایط پول‌های کاغذی ۷۲
۷. مروری بر آراء فقهی در خصوص پول‌های کاغذی ۷۵
- ۷-۱. نظر اول: پول کاغذی همچون سند دین علیه ناشر آن ۷۷
- ۷-۲. نظر دوم: پول‌های کاغذی در حکم کالای تجاری ۸۰
- ۷-۳. نظر سوم: نقود ورقی در حکم فلز هستند ۸۱
- ۷-۴. نظر چهارم: پول‌های کاغذی متفرع بر طالع و مقرر می‌باشند ۸۳
- ۷-۵. نظر پنجم: پول‌های کاغذی پولی است قائم بذات خود ۸۵
۸. پشتوانه پول ۸۸
- ۸-۱. رابطه بین پشتوانه و پول‌های کاغذی ۸۸
- ۸-۲. چگونگی تعیین ارزش پول در نظریه‌های معاصر ۹۰
۹. تغییر ارزش پول و جبران آن از دید فقها ۹۱
- فصل ۳. تحلیل نظریه‌های بهره و ربا.** ۹۷
- مقدمه ۹۷
۱. بهره و ربا در قرآن کریم ۹۷
۲. بهره و ربا در احادیث ۱۱۱
۳. بهره و ربا در فقه ۱۱۵
۴. بهره از دیدگاه اقتصاددانان غرب ۱۲۳

۱۲۳.....	۴-۱. بهره به عنوان پاداش عرضه پول
۱۲۵.....	۴-۲. بهره به عنوان پاداش قبول مخاطره
۱۲۶.....	۴-۳. بهره به عنوان اجاره بهای استفاده از پول
۱۲۸.....	۵. بهره از دیدگاه برخی علمای اهل تسنن
۱۲۹.....	۵-۱. بهره و ربای اضعاف مضاعف
۱۳۰.....	۵-۲. بهره به عنوان یک پدیده اجتماعی
۱۳۲.....	۵-۳. تفکیک بین ربای استهلاکی (مصرفی) و انتاجی (تولیدی)
۱۳۴.....	۶. دیدگاه برخی علمای شیعه در توجیه بهره
۱۳۴.....	۶-۱. جواز بهره بین دولت و مردم
۱۳۵.....	۶-۲. ربا و مسئله حیل شرعی
۱۳۷.....	۶-۳. بهره و طبیعت حقوقی آن
۱۴۳.....	۴. تاریخچه، اصول و ساختار عمومی بانکداری اسلامی
۱۴۳.....	مقدمه
۱۴۵.....	۱. شاکله اصلی عملیات بانکی و کارکردهای آن
۱۴۶.....	۱-۱. عملیات اصلی بانک
۱۵۰.....	۱-۲. خدمات بانک‌ها
۱۵۶.....	۲. تاریخچه بانکداری اسلامی در ایران و جهان
۱۵۸.....	۳. اصول اساسی شریعت (یا فقه المعاملات) در قراردادهای تجاری اسلامی
۱۶۳.....	۳-۱. عناصر حرام در قراردادها
۱۶۳.....	۳-۱-۱. ربا یا بهره
۱۶۴.....	۳-۱-۲. غرر (جهل و تردید در قرارداد)
۱۶۵.....	۳-۱-۳. قمار یا «میسر»
۱۶۶.....	۳-۲. برخی قراردادهای ممنوع و حرام
۱۶۶.....	۴. برخی ملاحظات دیگر پیرامون بانکداری اسلامی
۱۷۰.....	۵. الگوی اولیه بانکداری بدون بهره (یک مدل نظری)
۱۷۱.....	۵-۱. الگوی اولیه با قیمت‌های ثابت (کینزی)
۱۷۴.....	۵-۲. الگوی اولیه با قیمت‌های متغیر (کلاسیکی)

فصل ۵. روش های تجهیز منابع در بانکداری بدون بهره	۱۷۵
مقدمه	۱۷۵
۱. قانون عملیات بانکی بدون بهره در جمهوری اسلامی ایران	۱۷۶
۲. تجهیز منابع در بانکداری بدون ربا	۱۸۳
۲-۱. ماهیت حقوقی - فقهی سپرده های بانکی	۱۸۳
۲-۲. انواع سپرده های بانکی	۱۹۱
۳. عقد قرض الحسنه	۱۹۳
۳-۱. نقای بر سه روش تشویق جهت جذب سپرده های قرض الحسنه بر اساس ماده ۶ قانون عملیات بانکی بدون ربا	۲۰۱
فصل ۶ روش های اعطای تسهیلات (عقود مشارکتی)	۲۰۹
مقدمه	۲۰۹
۱. عقود مبتنی بر مشارکت در سود مضاربه	۲۱۱
۱-۱. طبیعت عقد مضاربه	۲۱۳
۱-۲. انواع مضاربه	۲۱۵
۱-۳. شرایط مضاربه	۲۱۶
۱-۳-۱. شرایط مرتبط با اهلیت و شایستگی طرفین قرارداد	۲۱۶
۱-۳-۲. شرایط مربوط به سرمایه	۲۱۶
۱-۳-۳. شرایط مربوط به نحوه توزیع منافع	۲۱۸
۱-۳-۴. شروط عمل	۲۲۱
۱-۴. عملیات مضاربه در بانک ها	۲۲۳
۱-۴-۱. آئین نامه اجرایی عقد مضاربه	۲۲۳
۱-۵. ساختار بانکداری مضاربه ای و کاربرد آن برای یک نظام گروهی	۲۳۰
۱-۶. طراحی یک نظام مضاربه ای جدید: عقد مضاربه مشترک	۲۳۲
۱-۷. عناصر و ویژگی های مضاربه مشترک	۲۳۸
۱-۷-۱. عنصر اول: جمعی بودن	۲۳۸
۱-۷-۲. عنصر دوم: دوام و استمرار	۲۳۹
۱-۷-۳. عنصر سوم: تالی یا توالی مضاربه	۲۴۱
۱-۷-۴. عنصر چهارم: تنضیض سرمایه	۲۴۳

۲۴۴.....	۲. عملکرد عقد مضاربه.....
۲۴۵.....	۳. عقود مبتنی بر مشارکت در سود و زیان: مشارکت.....
۲۴۸.....	۳-۱. آئین نامه اجرائی عقد مشارکت مدنی.....
۲۴۹.....	۳-۲. آئین نامه اجرائی عقد مشارکت حقوقی.....
۲۵۰.....	۳-۳. عملکرد عقد مشارکت.....
۲۵۳.....	۴. عقود مبتنی بر مشارکت در محصول: مزارعه و مساقات.....
۲۵۴.....	۴-۱. آئین نامه اجرائی عقود مزارعه و مساقات.....
۲۵۴.....	۴-۱-۱. مزارعه.....
۲۵۵.....	۴-۱-۲. مساقات.....
۲۵۵.....	۵. تحلیل ساختار کلی عقود مشارکتی و مشکلات آن‌ها.....
۲۵۵.....	۵-۱. مسئله عاملیت.....
۲۵۸.....	۵-۲. کاربرد مسئله عاملیت در قراردادهای اسلامی.....
۲۶۰.....	۵-۳. روش‌هایی برای غلبه بر مسائل عاملیت در بانکداری اسلامی.....
۲۶۲.....	۵-۴. برخی ملاحظات دیگر در بانکداری مشارکتی.....
۲۶۲.....	۵-۴-۱. مسئله توزیع ریسک در عقود مشارکتی.....
۲۶۳.....	۵-۴-۲. مسئله انگیزه‌های دوگانه و دوطرفه در عقود مشارکتی.....
۲۶۳.....	۵-۴-۳. مسئله جذب شوک‌های اقتصادی.....
۲۶۵.....	فصل ۷. روش‌های اعطای تسهیلات (عقود مبادله‌ای) یا عقود مبتنی بر نرخ سود ثابت.....
۲۶۵.....	مقدمه.....
۲۶۵.....	۱. عقد فروش اقساطی.....
۲۶۵.....	۱-۱. آئین نامه اجرائی عقد فروش اقساطی.....
۲۶۹.....	۲. عملکرد عقد فروش اقساطی.....
۲۷۱.....	۳. عقد اجاره به شرط تملیک.....
۲۷۱.....	۳-۱. آئین نامه اجرائی عقد اجاره به شرط تملیک.....
۲۷۵.....	۴. عملکرد عقد اجاره به شرط تملیک.....
۲۷۶.....	۵. عقد جماله.....
۲۷۶.....	۵-۱. آئین نامه اجرائی عقد جماله.....
۲۸۰.....	۵-۲. عملکرد عقد جماله.....

۲۸۱	۶. عقد سلف
۲۸۱	۶-۱. آئین نامه اجرائی عقد سلف
۲۸۶	۶-۲. عملکرد عقد سلف
۲۸۷	۷. عملکرد سایر عقود به تفکیک گروهی بانک‌ها طی دهه ۸۰
۲۹۰	۸. عملکرد سایر عقود در کل شبکه بانکی طی دهه ۸۰
۲۹۵	۹. سایر عقود قابل کاربرد در عملیات بانکی
۲۹۵	۹-۱. مباحه
۲۹۸	۹-۲. عقد استصناع
۳۰۰	۹-۳. خرید دین
۳۰۳	۱۰. ارزیابی نهایی
۳۰۴	۱۱. پیوست‌ها
۳۰۴	۱۱-۱. پیوست (۱) دستورالعمل اجرایی عقد خرید دین
۳۰۶	۱۱-۲. پیوست (۲): دستورالعمل اجرایی عقد استصناع
۳۱۰	۱۱-۳. پیوست (۳) دستورالعمل اجرائی عقد مباحه
۳۱۵	فصل ۸. ساختار عملیات ارزی و سیاست پولی در بانکداری بدون ربا
۳۱۵	مقدمه
۳۱۶	۱. عملیات ارزی در چارچوب بانکداری بدون بهره
۳۱۶	۱-۱. مبادله ارزی به نرخ روز (جاری)
۳۱۹	۱-۲. مبادله ارزی به نرخ آینده
۳۲۲	۲. سیاست پولی در بانکداری بدون بهره
۳۲۲	۲-۱. آئین نامه فصل چهارم قانون عملیات بانکی بدون ربا در اعمال سیاست پولی
۳۲۴	۲-۲. ابزارهای سیاست پولی در ایران
۳۲۴	۲-۲-۱. ابزارهای مستقیم
۳۲۴	الف: کنترل نرخ‌های سود بانکی
۳۲۵	ب: سقف اعتباری
۳۲۵	۲-۲-۲. ابزارهای غیرمستقیم
۳۲۵	الف: نسبت سپرده قانونی
۳۲۶	ب: اوراق مشارکت بانک مرکزی

ج: سپرده ویژه بانک‌ها نزد بانک مرکزی.....	۳۲۷
۳. ملاحظه پایانی: نقد و تنگنای سیستمی به بانک.....	۳۳۶
۴. پیوست‌ها: بسته‌های سیاستی بانک مرکزی در سال‌های (۱۳۸۷-۱۳۹۰).....	۳۴۳
۴-۱. پیوست (۱): بسته سیاستی بانک مرکزی در سال ۱۳۸۷.....	۳۴۳
۴-۲. پیوست (۲): بسته سیاستی بانک مرکزی در سال ۱۳۸۸.....	۳۶۲
۴-۳. پیوست (۳): بسته سیاستی بانک مرکزی در سال ۱۳۸۹.....	۳۷۲
۴-۴. پیوست (۴): بسته سیاستی بانک مرکزی در سال ۱۳۹۰.....	۳۸۰
منابع و مأخذ.....	۳۸۹
نمایه.....	۳۹۳

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
فَضَّلَنَا عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
(قرآن کریم، سوره مبارکه النمل، آیه شریفه ۱۵)

سخن ناشر

فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق علیه السلام که از سوی ریاست دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، تربیت نیروی انسانی‌ای متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است تا از این طریق دانشگاه بتواند نقش اساسی خود را در سطح راهبردی به انجام رساند.

از این حیث «تربیت» را می‌توان متوله‌ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه‌های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می‌یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می‌سازد.

از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و به‌رمندی از نتایج آنهاست. از این منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان آینده درخشانی را بدون توانایی‌های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق علیه السلام در واقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که هم اکنون ثمرات نیکوی آن در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نت‌خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیانگذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود با انکاء به تأییدات الهی و تلاش همه‌جانبه اساتید، دانشجویان و مدیران دانشگاه، بتواند به مرجعی تمام عیار در گستره جهانی تبدیل گردد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در قطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کارکردی آن‌ها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقسیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند - درک کاستی‌ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق علیه السلام را در گستره بین‌المللی به همراه خواهد داشت. (ان شاء الله)

ولله الحمد

معاونت پژوهشی دانشگاه

پیش‌گفتار

مطالعه و تحقیق پیرامون مباحث اقتصاد اسلامی به بیش از چهار دهه برمی‌گردد. بخش اعظم مطالعات اقتصاد اسلامی نیز درباره بانکداری اسلامی، پول و بهره بوده است. این مطالعات نیز در ابتدا به صورت مقدماتی در مصر و سپس با انتشار اثر گر انقدر شهید محمدباقر صدر تحت عنوان «البنک اللاربوی فی الاسلام» قوت به خود گرفت، و پس از آن نیز با مقالات و مباحث محدودتری به تناسب موضوعات فراوانی که در این حوزه وجود دارد به آن پرداخته شد.

با استقرار «قانون عملیات بانکی بدون ربا» در ایران، پس از وقوع انقلاب اسلامی، توجه به بانکداری اسلامی به‌ویژه در بین صاحب‌نظران حوزوی و دانشگاهی ایران گسترش بیشتری پیدا کرد. هم‌اینک که حدود سه دهه از عملیات بانکی بدون بهره در ایران سپری شده است، مطالعات فراوان و البته نقدها و چالش‌های متعددی بر چارچوب قانون مربوطه و نیز به شیوه‌های اجرای این قانون صورت گرفته است.

بررسی‌های تجربی نیز نشان می‌دهد تمرکز سیستم بانکی ایران بر اجرا و استفاده از عقود مشارکتی و عقود مبادله‌ای، که یک دسته‌بندی ساختاری از انواع عقود تعریف شده در قانون عملیات بانکی بدون بهره ایران می‌باشد، نیز دارای نوساناتی بوده است. در برخی دهه‌ها تمرکز و گرایش بیشتر نسبت

به استفاده از عقود مبادله‌ای و نیز در برخی دهه‌های دیگر این تمایل و تمرکز بیشتر به سوی عقود مشارکتی بوده است.

گرچه روح کلی حاکم بر قانون مزبور اصولاً مبتنی بر یک الگوی مشارکتی در سود و زیان و یا به اصطلاح الگوی P.L.S استوار بوده لیکن هر از چند گاهی بنا به دلایلی که ذکر آن از حوصله این مقدمه خارج است، بانک‌ها ترجیح داده‌اند تا بر استفاده از عقود مبادله‌ای که مبتنی بر نرخ سود ثابت می‌باشند متمرکز شوند، و سهم عمده تسهیلات خود را به این نوع از عقود اختصاص دهند.

باینحال این نوشتار، عموماً تلاش می‌کند تا پس از بیان مطالبی پیرامون دو موضوع پایه در زمینه بانکداری اسلامی، یعنی مسئله پول و بهره، به مسائل، ابعاد، چالش‌ها و آثار و تحلیل‌های اقتصادی پیرامون عملکرد اقتصادی هر یک از این دو دسته از عقود مذکور بپردازد. هم‌چنین این مطالعه نشان می‌دهد که استفاده از عقود مشارکتی که برخاسته از روح اصلی این قانون می‌باشد، هر چند دارای مشکلات و چالش‌های محدودی می‌باشد لیکن با اعمال برخی توسعه‌های مهمی، شکلی و محتوایی، قابلیت کاربردی مؤثرتر، مناسب‌تر و سازگارتری را داراست. در حالی که نحوه استفاده از عقود مبادله‌ای به‌ویژه با روش‌هایی که در حال حاضر سیستم بانکی ایران در عمل و اجرا به آن متوسل شده است عمدتاً با اعمال صوری‌سازی‌های نامناسبی، بیشتر دارای همان ویژگی‌های یک ساختار بانکداری ربوی شده است، که در عین حال چالش‌ها و محدودیت‌های ویژه خود را نیز دارا می‌باشد.

به هر حال، یادآوری این توضیح نیز ضروری است، از آنجا که بخشی از نوشتار حاضر ویرایش و تدوین یافته تقریرات درس، تحت عنوان بانکداری اسلامی بوده که توسط اینجانب تدریس شده است، لذا ممکن است حاوی برخی اشکالات باشد که البته تلاش شده به حداقل ممکن برسد که بدینوسیله از علاقه‌مندان به مطالعه این کتاب پوزش می‌طلبم.

این کتاب در هشت فصل، به تفصیلی که آمده، برای تدریس درس بانکداری اسلامی تنظیم شده و مباحث نظری اعم از مسائل تحلیل‌های اقتصادی مبتنی بر هر یک از ساختارها و عقود بانکی و نیز نقل آراء فقهی مربوطه را در برمی‌گیرد. نویسنده با اجتناب کامل از ایجاد رأی فقهی خاص یا ترجیح هر یک از آراء، صرفاً سعی بر آن داشته تا مسائل و آثار مترتب بر هر یک از آراء نقل شده را مورد تحلیل و بررسی قرار دهد. کم و بیش عملکرد هر یک از عقود بانکی طی سه دهه اخیر از اجرای قانون عملیات بانکی بدون بهره در ایران و به‌ویژه دهه هشتاد نیز مورد توجه قرار گرفته و تصویری از عملکرد سیستم بانکی در استفاده از عقود مندرج در قانون را به دست داده است.

در خاتمه از مساعدت‌های برادر ارجمند جناب آقای محمد سلیمانی و آقای اردلان بهرامی که در ویرایش متن تقریرات درس، تلاش وافر داشتند و همکاران خوبم سرکار خانم‌ها لیلا کاظمی و ذلیخا رضازاده که در حروف چینی و تایپ متن زحمت بسیاری را تحمل شده‌اند بسیار قدردان و سپاسگزار می‌باشم. انتظار می‌رود علاقه‌مندان به مطالعه این اثر ضمن گذشت از برخی ایرادات و اشکالات که در ضمن مطالعه این کتاب با آن برخورد می‌کنند حتماً در ارائه نظرات اصلاحی و تکمیلی خود این حقیر را بی‌نصیب نساخته و در جهت اصلاح و تقویت این متن همکاری و مشارکت داشته باشند. باشد که این اثر بتواند تأثیر مفیدی در بسط و گسترش نظری و عملی بانکداری اسلامی در ایران و در سایر نقاط جهان که اراده و عزم جدی در راستای حذف رباخواری و توسعه استفاده از الگوهای اسلامی دارند داشته باشد.

احمد شعبانی

بهار ۱۳۹۲